

SPRÅKET

Sylfest Lomheim skriv om språk kvar onsdag.

Utan nynorsken stansar bokmålet.

Fjøs-latin

Aftenposten den 25. januar lokka fram godsmilet. Ikkje artiklane om Putin og Nav, men avisa sitt vokabular. No nytta ikkje Aftenposten 'ordtilfang' den dagen. Det kunne dei ha gjort, for dét gjer dei. Både vokabular og ordtilfang står i riksavisene.

Aftenpostens førsteside-oppslag lydde: 'Timelistene tyder på at ...' Ein ingress inne i avisa lydde: 'Da amerikanerne brått trakk seg ut av Afghanistan ...'

Kanskje tek du ikkje poenget, noko som provar kor djupt nynorsk og samnorsk står i moderne bokmål. 'Tyda' er 'å gi inntrykk av; bety', 'brått' er 'plutselig', 'prova', som eg nettopp brukte, er 'bevise'. Både 'brukte' og 'nytta' – er bokmål. Om du trur at avis-bokmålet anno 1930 nytta 'ordtilfang', 'tyder', 'brått', tek du feil.

Mange får knapt med seg (mennesket er sjarmende, men ganske nærsynt) at Aftenposten er like flinke som Dagsavisen og Klassekampen til å trekkja ordbruken i samnorsk lei. Slik samfunnet ganske systematisk har gjort sidan verds-

krigen. Det starta med frigjeringa i 1945. Det vart aldri 'frigjørelsen', kun 'frigjøringen'. Etter 1970 har det vore like mykje sakshandsaming som saksbehandling i Stortinget og aldri anna enn vedtak, merknad, trygd og søknader; ikkje 'beslutning', 'bemerkning', 'trygghet' og 'ansøkninger'. Det er få bokmålsbrukarar i dag som kan tenkja seg å gå attende til dei tradisjonelle bokmålsorda. Og slett ikkje dei på desken i avisene. For nynorskord (rettare sagt, ord som før berre var nynorskord) er i regelen kortare enn tradisjonelle bokmålsord. Altså

meir funksjonelle, som desken seier. Ikkje for ingenting slutta Kåre Willoch alt på 80-talet å snakka om 'forandringer'. Frå då av kom det kun 'endringer' or hans munn.

MØ:

Slik fruer på Frogner på trettitalet såg på nynorskord som no òg er bokmål.

«Mennesket er sjarmende, men ganske nærsynt»

No kan du heller ikkje ta drosje i Oslo utan å få kvittering på nynorsk – eller samnorsk. Der står tal og kroner og ‘løyve nr ...’ Ikkje noko anna. Dei med byggjeprosjekt i landet vårt har ikkje noko val, dei må byggja på basis av byggjeløyve. Løyve har for lenge sidan skubba det tradisjonelle ‘bevilling’ ut i ingenmannsland.

Kva kalla fruer på Frogner på trettitalet slike nynorskord som no òg er bokmål? Fjøs-latin. I staden for ‘eksempel’ skriv bokmålsfolk i dag like gjerne ‘døme’. Eg vågar følgjande sentens: Utan nynorsken stansar bokmålet.

Dessutan har nynorsk svensk i ryggen. Eller omvendt. Testing av svenskar (som då ikkje veit om dei les bokmål eller nynorsk) syner at dei forstår nynorsk langt betre enn bokmål. ‘Betre’ er jo ‘bättre’. Selja, elska, skilja, samvit, tystnad, sjukare skilnad? Svensk alt saman – og nynorsk. Endra er ‘ändra’. Vagrare kjærleik? ‘Vackrare kärlek’. Gløym så ikkje at svensk er det desidert største språket i Norden! Nesten dobbelt så stort som dansk ...

Dessutan står nynorsk nærare verdsspåket engelsk enn det bokmålet gjer. ‘Jeg tar’ er ‘I take’ (ai teik), på nynorsk ‘eg tek’ (ofte uttalt ‘e tek’). ‘Jeg synger’ er ‘I sing’, på nynorsk ‘e(g) syng’. Kor mange norsklærarar, eller Høgre-folk på Stortinget, framstiller nynorsken slik?

Sylfest Lomheim,
professor i norsk og omsetjing ved Universitetet i Agder
sylfest.lomheim@gmail.com